

TEOLLISUUDEN JA TYÖNANTAJAIN KESKUSLIITTO

KAUPPA- JA
TEOLLISUUSMINISTERIÖ

SUOMEN PANKKI

Teollisuus- ja palveluyritysten rahoituskysely

Vuosi 2002

Sisällys

Esipuhe	3
Yhteenveto	4
1 Aineisto	5
2 Rahoituksen hankinta	6
3 Rahoitussuunnitelmat	9
4 Velkaantuneisuus ja rahoitusongelmat	12
5 Rahoituksen hinta	13
6 Pankkipalveluiden saatavuus ja pankkien kilpailuttaminen	15
7 Sopimusvakuudet eli kovenantit	17
8 Aineettoman pääoman investointien rahoitus	18
9 Yritysten näkymät ja yleistaloudelliset odotukset	19

Taulukkoluetelo

Taulukko 1. Aineiston jakaumat toimialoittain ja lääneittäin	5
Taulukko 2. Aineiston jakaumat kokoluokittain	5
Taulukko 3. Yleistaloudelliset odotukset	22

Kuvioluettelo

Kuvio 1. Onko yrityksenne hankkinut ulkoista rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana?	6
Kuvio 2. Hankitun ulkoisen rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus (kuluneen 12 kk:n aikana)	7
Kuvio 3. Hankitun ulkoisen rahoituksen ensisijainen lähde	8
Kuvio 4. Ulkoisen rahoituksen hankinta-aikomukset	9
Kuvio 5. Ulkoisen rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus	10
Kuvio 6. Suunnitellun ulkoisen rahoituksen ensisijainen lähde	11
Kuvio 7. Luottojen hoitaminen	12
Kuvio 8. Uusien luottojen korkomarginaali	13
Kuvio 9. Uusien luottojen sivukulut	14
Kuvio 10. Kuinka monen pankin palveluja yrityksenne käyttää merkittävästi?	15
Kuvio 11. Kilpailutatteko pankkirahoituksessa eri pankkeja keskenään?	16
Kuvio 12. Mikä seuraavista vastaa parhaiten yrityksenne kovenanttien käyttöä?	17
Kuvio 13. Onko yrityksessänne käytössä mittareita tai menetelmiä aineettoman pääoman investointien seuraamiseen?	18
Kuvio 14. Kannattavuus tällä hetkellä, liikevaihdolla painotettu saldoluku	19
Kuvio 15. Kannattavuusodotukset seuraavalle 12 kuukaudelle, liikevaihdolla painotettu saldoluku	19
Kuvio 16. Kuinka odotatte yrityksenne henkilömäärän muuttuvan seuraavan 12 kuukauden aikana?	20
Kuvio 17. Kuinka yrityksenne investointien määrä muuttuu seuraavien 12 kuukauden aikana edelliseen vuoteen verrattuna?	21

Lisätietoja kyselystä

Teollisuusyritysten kysely

Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto:

– Juhani Huttunen,
osastopäällikkö,
puh. 09–6868 2602

Palveluyritysten kysely

Suomen Pankki:

– Jukka Vauhkonen,
ekonomisti,
puh. 09–183 2111

Mikroyritysaineistoa koskevat tiedustelut

Kauppa- ja teollisuusministeriö:

– Markku Kavonius,
ylitarkastaja
puh. 09–160 3574

Esipuhe

Suomen Pankki, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto sekä kauppa- ja teollisuusministeriö ovat selvittäneet syksystä 1994 lähtien teollisuus- ja palveluyritysten rahoitustarpeita sekä rahoituksen saatavuutta ja hintaa. Teollisuus- ja palveluyritysten rahoituskysely on kattava yleiskatsaus yritysten rahoitustilanteesta.

Tiedonkeruu koettiin tarpeelliseksi, jotta viranomaisille, yrityksille ja suurelle yleisölle voitaisiin välittää ajankohtaista ja täsmällistä tietoa yritysten rahoituksen saatavuudesta ja hinnasta. Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, Suomen Pankki ja kauppa- ja teollisuusministeriö antoivat vuonna 1994 Tilastokeskukselle tehtäväksi koota palveluyritysten aineisto. Samalla Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto antoi teollisuusyritysten aineiston yhteiseen käyttöön. Vuodesta 1997 lähtien Tilastokeskus on vastannut myös teollisuusyritysaineiston keruusta.

Rahoituskysely on vuodesta 2000 lähtien tehty vain kerran vuodessa. Toistuvien kysymysten lisäksi jokaisessa kyselyssä on joukko vaihtuvia erityiskysymyksiä. Tänä syksynä vaihtuvissa kysymysosioissa selvitettiin yritysten sopimusvakuuksien eli kovenanttien käyttöä ja yritysten investointeja aineettomaan pääomaan.

Tilastokeskus toteutti kyselyn 11.9.–2.10.2002. Kyselyyn vastasi 751 palvelu- ja 410 teollisuusyritystä eri lääneistä ja koko- ja toimialaluokista. Vastausprosentti oli 83.

Yhteenveto

Pankkien ja rahoitusyhtiöiden asema yritysten ensisijaisina rahoituksen lähteinä on vahvistunut.

Pankkien ja rahoitusyhtiöiden asema sekä viimeisen 12 kuukauden aikana hankitun että suunnitellun uuden rahoituksen ensisijaisina lähteinä on vahvistunut.

Talouskehityksen vaimeus ei ole näkynyt yritysten rahoituksen hankinnassa eikä hankinta-aikomoissa.

Uutta rahoitusta hankkineiden ja suunnittelevien yritysten suhteelliset osuudet ovat pysyneet likimain viimevuotisilla tasoillaan. Rahoituksen saatavuus on ongelma vain hyvin pienelle osalle yrityksistä.

Merkittävä osuus suurista yrityksistä ilmoittaa uusien luottojensa korkomarginaalien nousseen.

Lähes 30 prosenttia suurista teollisuusyrityksistä ja yli 40 prosenttia suurista palveluyrityksistä ilmoittaa edellisten 12 kuukauden aikana hankkimiensa uusien luottojen korkomarginaalien (luottokorko – viitekorko) nousseen.

Yritysten kyselyajankohdan odotukset palkkakustannustensa nousuvauhdista olivat alemmat kuin tulopoliittisessa kokonaisratkaisussa neuvotellut korotukset.

Yritykset arvioivat työntekijää kohti laskettujen palkkakustannustensa nousevan seuraavan 12 kuukauden aikana noin 2 prosenttia. Tulopoliittisessa kokonaisratkaisussa neuvotellut korotukset ylittävät yritysten odotukset lähes kaikilla toimialoilla.

Yritysten inflaatio-odotukset ovat alentuneet alle 2 prosentin. Lisäksi yritysten väliset näkemuserot inflaatiovauhdista ovat kaventuneet.

Yritykset odottavat inflaation olevan 1,8 prosenttia 12 kuukauden kuluttua kyselyajankohdasta. Eri koko- ja toimialaluokkien yritysten inflaatio-odotukset ovat aikaisempiin kyselyihin verrattuna tuntuvasti lähentyneet.

Kovenanteja eli sopimusvakuuksia käyttävät lähinnä suuret yritykset.

Pääasiassa suuret yritykset käyttävät pankkiluottoihin ja yrityslainoihin liitettäviä erityisehtoja eli sopimusvakuuksia, joiden tarkoituksena on täydentää tavanomaisia vakuuksia. Varsin suuri osuus yrityksistä tuntee sopimusvakuudet, mutta pyrkii välttämään niiden käyttöä.

Kolmanneksella suurista yrityksistä ja viidenneksellä keskisuurista yrityksistä on käytössään mittareita ja menetelmiä aineettomaan pääomaan kohdistuvien investointien mittaamiseen.

Varsin pienellä osalla yrityksistä on käytössään menetelmiä aineettomien investointiensä mittaamiseen.

1 Aineisto

Rahoituskyselyn aineisto uudistettiin syksyllä 2000 ja kysely päätettiin tehdä vain kerran vuodessa. Kyselyn otoskoko on 1400 yritystä. Kyselyyn vastasi 83 % yrityksistä (1161 yritystä). Haastattelut tehtiin 11.9. – 2.10.2002.

Aineisto sisältää pienten, keskisuurten ja suurten yritysten lisäksi niin kutsutut mikroyritykset (alle 10 hengen yritykset). Näiden yritysten aineistoa on kerätty kevästä 1999 lähtien.

Teollisuus- ja palveluyrityksiä tarkastellaan raportissa erikseen. Yritykset jaetaan lisäksi henkilökuntakokoluokkiin (mikroyritykset, pienet, keskisuuret ja suuret yritykset). Joissakin kysymyksissä vastauksia painotetaan liikevaihdolla tai Tilastokeskuksen laskemilla yritysکوhtaisilla painoilla. Painotuksesta mainitaan erikseen.

Taulukko 1. Aineiston jakaumat toimialoittain ja lääneittäin

Teollisuusyritykset		Palveluyritykset	
Toimiala		Toimiala	
Elintarvike	37	Rakentaminen	108
Tevanake	30	Tukkukauppa	120
Metsä	32	Vähittäiskauppa	93
Graafinen	48	Majoitus ja ravitsemus	49
Kemia	29	Kuljetus ja liikenne	71
Rakennustarvike	28	Kiinteistö- ym. palvelut	54
Sähkö- ja elektroniikka	35	Tekniset palvelut	101
Muu metalli	124	Muut palvelut	155
Muu teollisuus	47		
Yhteensä	410	Yhteensä	751
Lääni		Lääni	
Etelä-Suomen lääni	205	Etelä-Suomen lääni	507
Länsi-Suomen lääni	155	Länsi-Suomen lääni	160
Itä-Suomen lääni	24	Itä-Suomen lääni	40
Oulun lääni	18	Oulun lääni	24
Lapin lääni	5	Lapin lääni	16
Ahvenanmaan lääni	3	Ahvenanmaan lääni	4
Yhteensä	410	Yhteensä	751

Taulukko 2. Aineiston jakaumat kokoluokittain

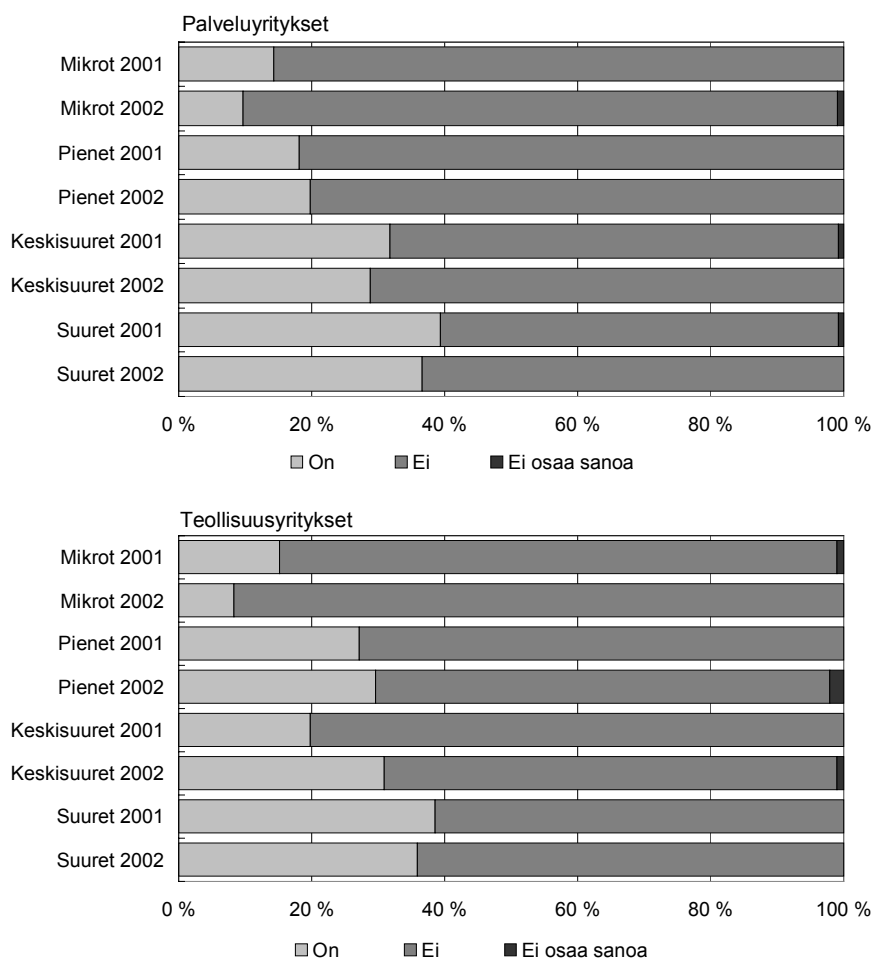
	Teollisuusyritykset	Palveluyritykset
Kokoluokka liikevaihdon mukaan		
Mikro, alle 1.7 milj. euroa (10 mmk)	200	482
Pieni, alle 8.4 milj. euroa (50 mmk)	82	127
Keskisuuri, 8.4–50.5 milj. euroa (50–300 mmk)	86	93
Suuri, yli 50.5 milj. euroa (300 mmk)	42	49
Yhteensä	410	751
Kokoluokka henkilömäärän mukaan		
Mikro, alle 10 henkilöä	84	227
Pieni, alle 50 henkilöä	98	243
Keskisuuri, 50-249 henkilöä	97	150
Suuri, yli 249 henkilöä	131	131
Yhteensä	410	751

2 Rahoituksen hankinta

Viimeisten 12 kuukauden aikana uutta rahoitusta hankkineiden palveluyritysten suhteellinen osuus laski hiukan verrattuna vuoden 2001 rahoituskyselyyn. Teollisuusyrityksistä suurin piirtein yhtä suuri osuus hankki uutta rahoitusta kuin edellisessä kyselyssä. Kokonaisuutena muutokset olivat siis pieniä, mutta kokoluokkien sisällä ne olivat merkittäviä. Huomionarvoista on erityisesti uutta rahoitusta hankkineiden mikroyritysten suhteellisen osuuden putoaminen 14:sta alle 10:een prosenttiin palveluissa ja 15:sta 8:aan prosenttiin teollisuudessa. Myös uutta rahoitusta hankkineiden keskisuurten teollisuusyritysten suhteellisen osuuden 11 prosenttiyksikön kasvua 20:sta 31:iin prosenttiin voidaan pitää huomattavana. Muissa kokoluokissa muutokset olivat pienempiä. Uutta rahoitusta hankkineiden pienten yritysten suhteellinen osuus hiukan kasvoi ja suurten yritysten puolestaan hiukan pieneni molemmilla päätoimialoilla.

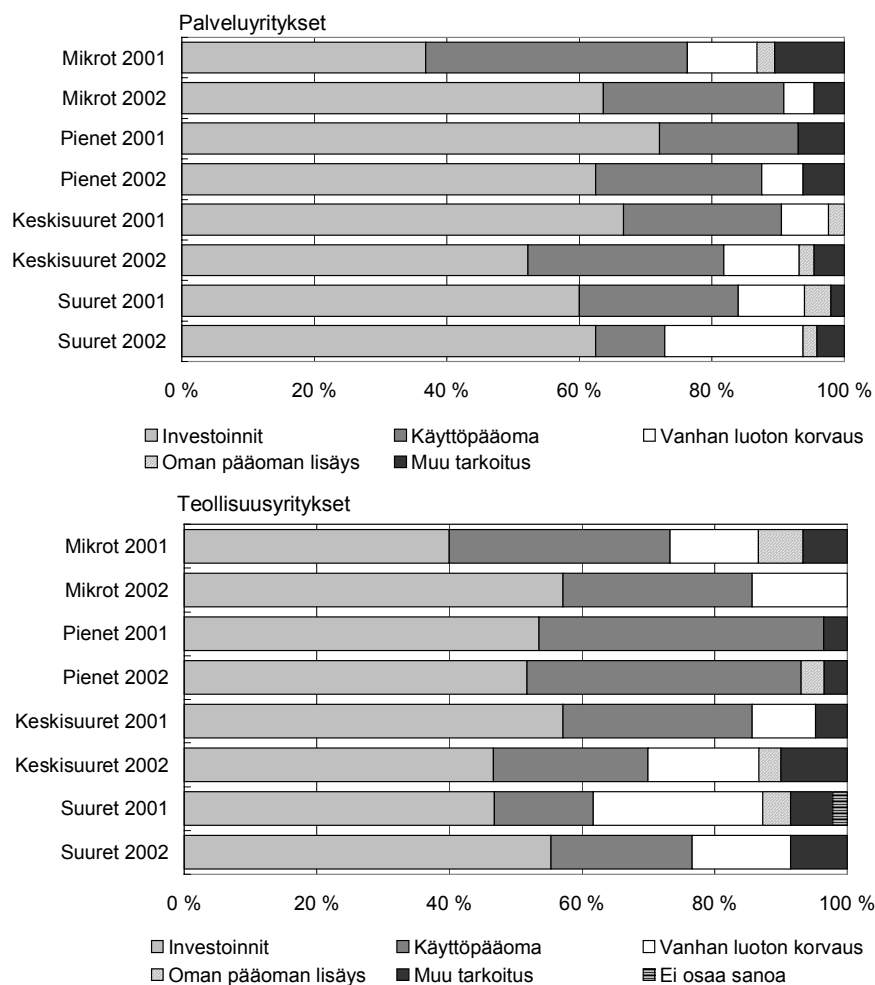
Rahoitusta hankkineiden yritysten suhteellinen osuus on tyypillisesti sitä suurempi mitä suurempi on yrityksen koko. Viime vuosina noin 10-15 prosenttia mikroyrityksistä ja noin 35-40 prosenttia suurista yrityksistä on hankkinut uutta rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana.

Kuvio 1. Onko yrityksenne hankkinut ulkoista rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana?

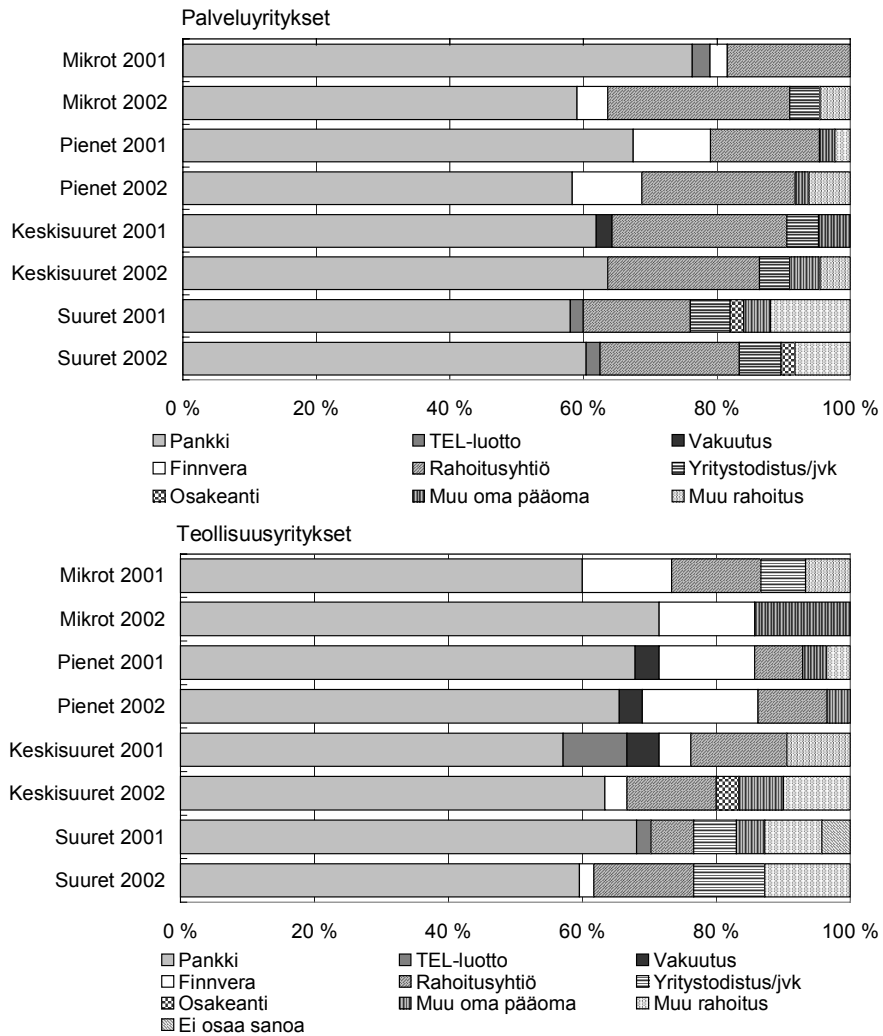
Noin 60 prosentilla rahoitusta hankkineista palveluyrityksistä ja 50 prosentilla teollisuusyrityksistä hankitun rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus oli investoinnit. Käyttöpääoman rahoittaminen oli ensisijainen käyttötarkoitus noin 25 prosentille palveluyrityksistä ja 27 prosentille teollisuusyrityksistä. Luottojen uudelleen rahoittaminen oli ensisijainen käyttötarkoitus yli 15 prosentille keskisuurista ja suurista yrityksistä, mutta vain alle 5 prosentille pienistä yrityksistä ja mikroyrityksistä. Vuoden 2001 kyselyyn verrattuna investointien suosio kasvoi erityisesti mikroyrityksen ja laskeutui erityisesti keskisuurten yritysten rahoituksen ensisijaisena käyttötarkoituksena. Pienistä yrityksistä jonkin verran viimevuotista pienempi ja suurista yrityksistä jonkin verran viimevuotista suurempi osuus ilmoitti investoinnit rahoituksen ensisijaiseksi käyttötarkoitukseksi.

Kuvio 2. Hankitun ulkoisen rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus
(kuluneen 12 kk:n aikana)

Pankkien asema rahoituksen ensisijaisena lähteenä on pysynyt vahvana ja jopa entisestään vahvistunut keskisuurissa yrityksissä ja suurissa palveluyrityksissä. Pankkien aseman vahvistuminen näkyi jo viimevuotisessa kyselyssä. Pienissä ja keskisuurissa yrityksissä pankkien asema rahoituksen ensisijaisena lähteenä on kuitenkin hiukan heikentynyt. Varsinkin palvelualan mikroyrityksistä ja pienistä yrityksistä jonkin verran viimevuotista pienempi osuus ilmoittaa pankin ensisijaiseksi rahoituksen lähteekseen. Erityisesti rahoitusyhtiöiden merkitys näiden ja myös muiden koko- ja toimialaluokkien yritysten ensisijaisena rahoittajana on kasvanut.

Kuvio 3. Hankitun ulkoisen rahoituksen ensisijainen lähde

3 Rahoitussuunnitelmat

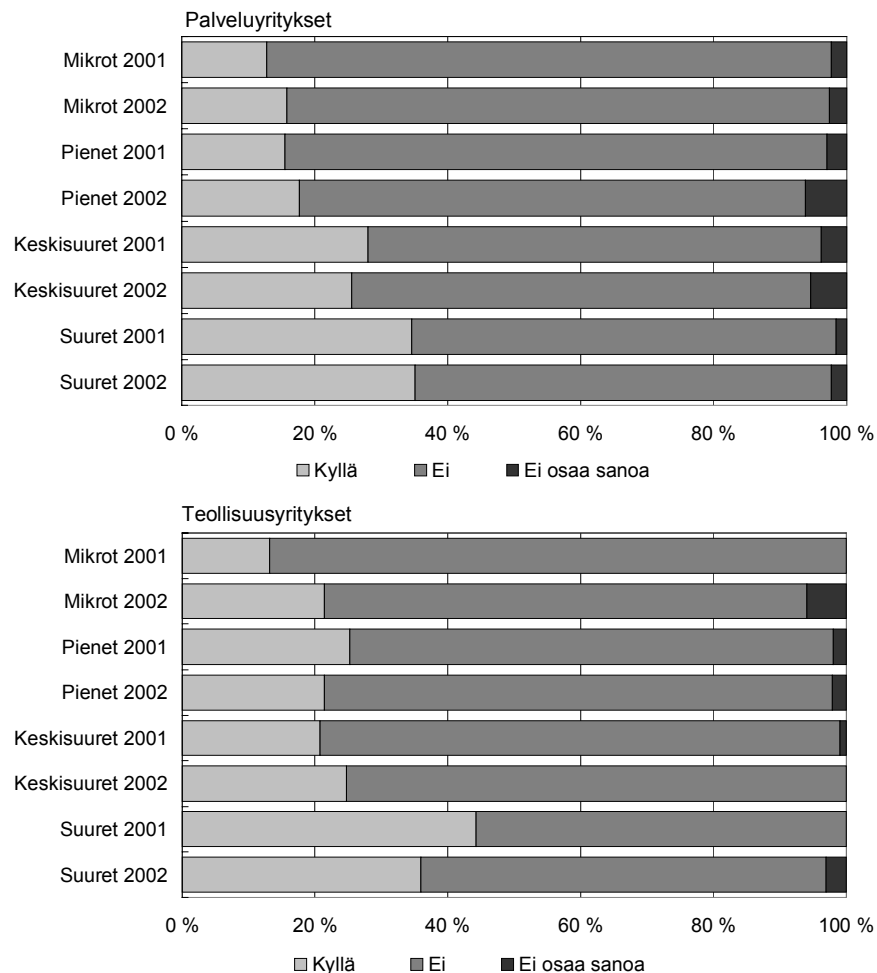
Palvelu yrityksistä noin viidennes ja teollisuus yrityksistä noin neljännes aikoo hankkia uutta rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana. Luvut ovat lähes samalla tasolla kuin viime vuoden kyselyssä. Huomionarvoista on "en osaa sanoa" –vastausten kasvanut osuus, mikä heijastanee yritysten epävarmuutta tulevasta talouskehityksestä.

Suurista yrityksistä tyypillisesti suurempi osuus aikoo hankkia uutta rahoitusta kuin pienemmistä yrityksistä. Viime vuosina vain noin 15 prosenttia mikroyrityksistä ja jopa 30 – 40 prosenttia suurista yrityksistä on ilmoittanut aikovansa hankkia uutta rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana.

Yritysten rahoituksen hankinta-aikomusten vertaaminen toteutuneeseen rahoituksen hankintaan (ks. luku 2) voi olla mielenkiintoisempaa kuin niiden vertaaminen edellisen kyselyn hankinta-aikomuksiin. Mikroyrityksistä 17 prosenttia aikoo hankkia uutta rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana, kun vain 9 prosenttia hankki uutta rahoitusta edellisten 12 kuukauden aikana. Pienistä ja keskisuurista yrityksistä sen sijaan vain reilu viidennes aikoo hankkia uutta rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana, kun hiukan yli neljännes hankki rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana. Suurista yritystä noin 35 prosenttia hankki uutta rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana ja sama osuus aikoo hankkia uutta rahoitusta seuraavan 12 kuukauden aikana.

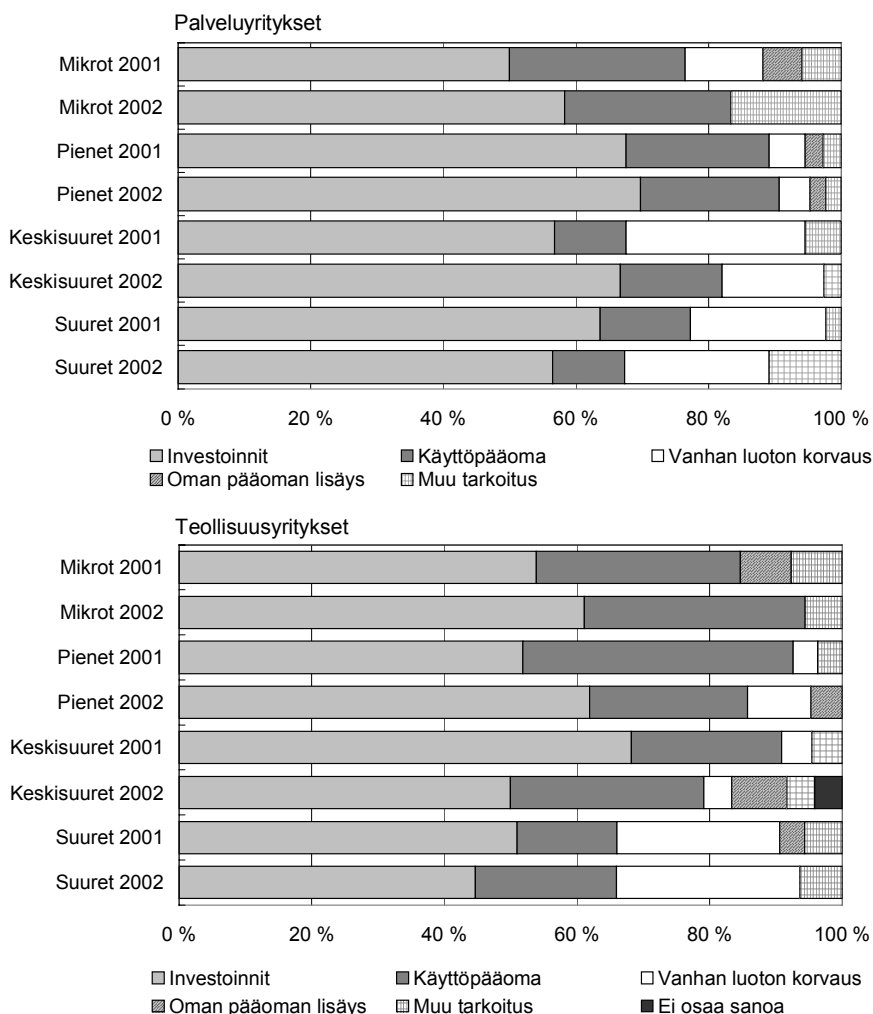
Kuvio 4.

Ulkoisen rahoituksen hankinta-aikomukset

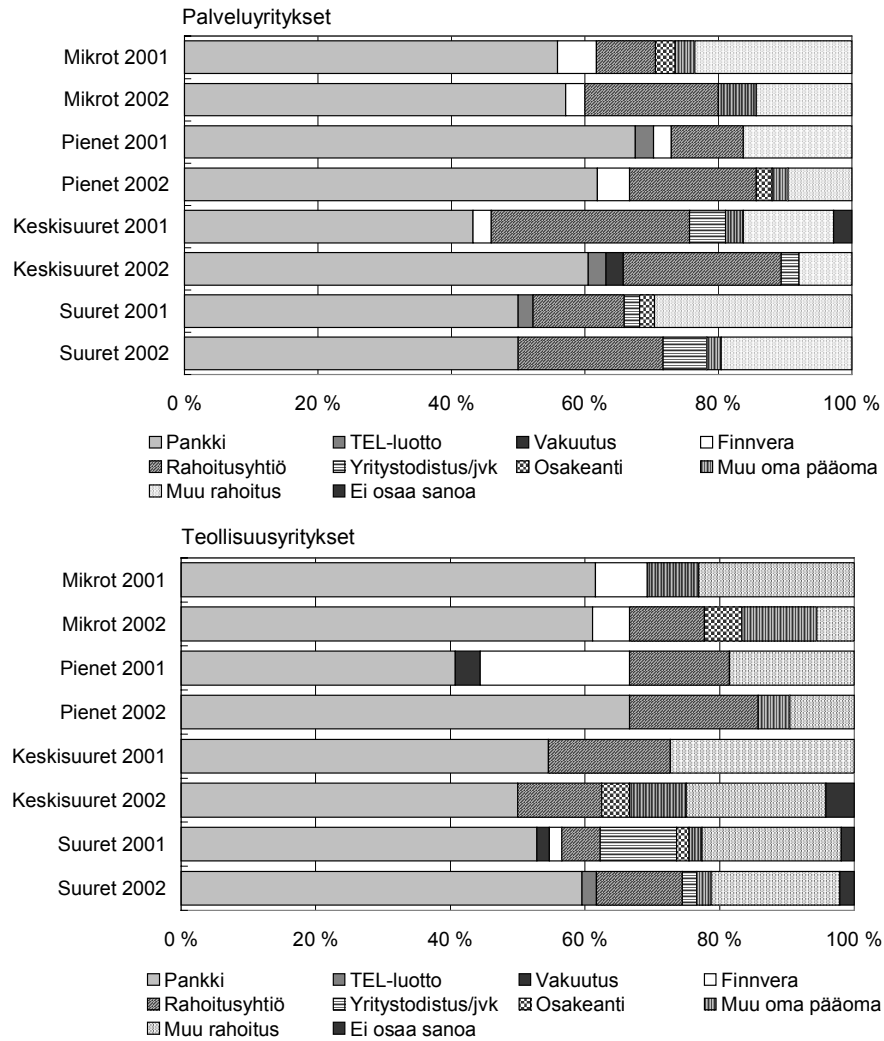
Rahoituksen hankintaa suunnittelevista yrityksistä 58 prosentilla suunnitellun rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus on investoinnit. Luku on sama kuin vuoden 2001 kyselyssä. Luku peittää kuitenkin eri kokoluokkien yritysten erisuuntaisen kehityksen. Viimevuotista suurempi osuus uutta rahoitusta suunnittelevista mikroyrityksistä, pienistä yrityksistä ja keskisuurista palveluyrityksistä ilmoittaa rahoituksen ensisijaiseksi käyttötarkoitukseksi investoinnit. Sen sijaan viimevuotista selvästi suurempi osuus suurista yrityksistä ja keskisuurista teollisuusyrityksistä aikoo käyttää uuden rahoituksen ensisijaisesti muihin tarkoituksiin kuin investointeihin, erityisesti käyttöpääoman rahoittamiseen ja luottojen uudelleen rahoittamiseen.

Kuvio 5. Ulkoisen rahoituksen ensisijainen käyttötarkoitus

Rahoitussuunnitelmien perusteella pankkien asema rahoituksen ensisijaisena lähteenä jatkaa vahvistumistaan. Kaikissa koko- ja pääomatoimialaluokissa yli puolet yrityksistä ilmoittaa suunnitellun rahoituksen ensisijaiseksi lähteeksi pankit. Myös rahoitusyhtiöiden merkitys rahoituksen ensisijaisena lähteenä on kyselyn perusteella selvästi kasvamassa. Pankkien ja rahoitusyhtiöiden merkityksen kasvu on tapahtumassa erityisesti muun rahoituksen kustannuksella. Muu rahoitus sisältää esimerkiksi konsernin sisäisen luototuksen ja muiden erityisluottolaitosten kuin Finnveran luototuksen.

Kuvio 6. Suunnitellun ulkoisen rahoituksen ensisijainen lähde

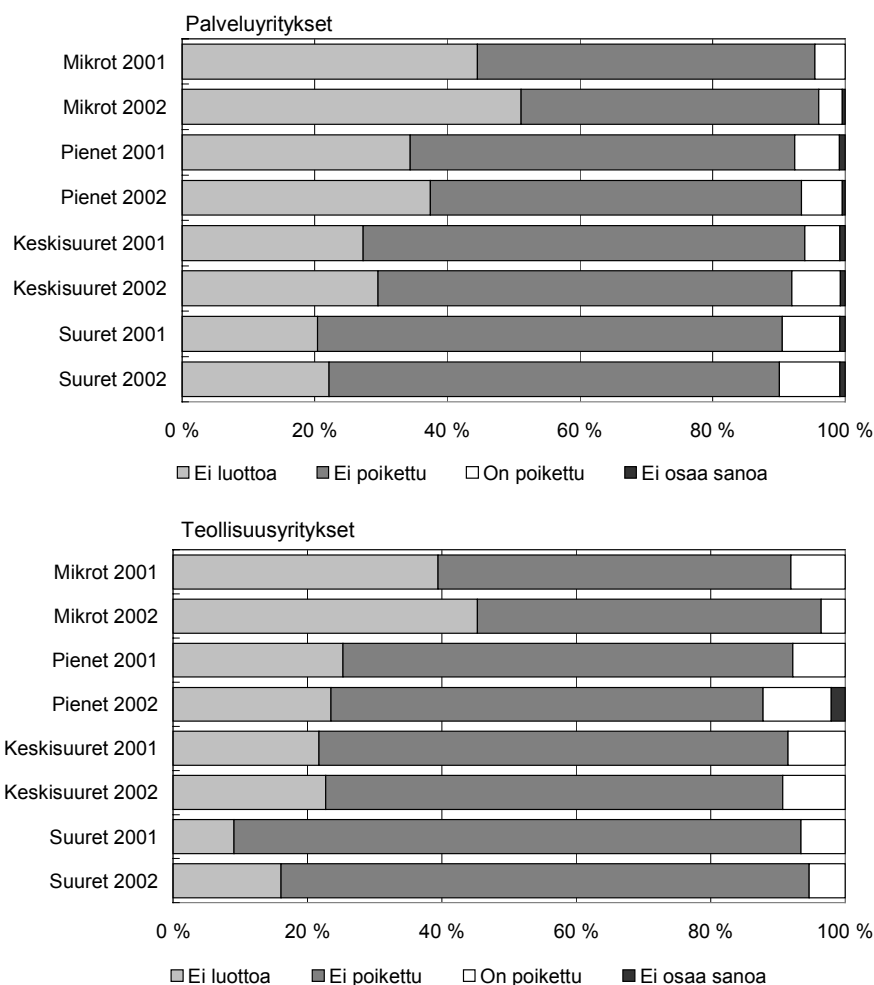

4 Velkaantuneisuus ja rahoitusongelmat

Yritysten historiallisesti katsoen kevyestä rahoitusasemasta kertoo se, että suurella osalla yrityksistä ei ole lainkaan luottoa. Palvelualan yrityksistä suurempi osuus on luotottomia kuin teollisuusyrityksistä. Luotottomien yritysten osuus on kasvanut jo usean vuoden ajan. Tällä hetkellä jo lähes puolet mikroyrityksistä on luotottomia. Suuristakin yrityksistä 22 prosenttia palvelualan yrityksistä ja 16 prosenttia teollisuusyrityksistä on luotottomia.

Valtaosa yrityksistä on hoitanut luottonsa suunnitelmien mukaan. Noin 6 prosenttia yrityksistä ilmoittaa poikenneensa luottojen hoitosuunnitelmistaan. Luku on samalla tasolla kuin viime vuonna.

Kuvio 7. Luottojen hoitaminen

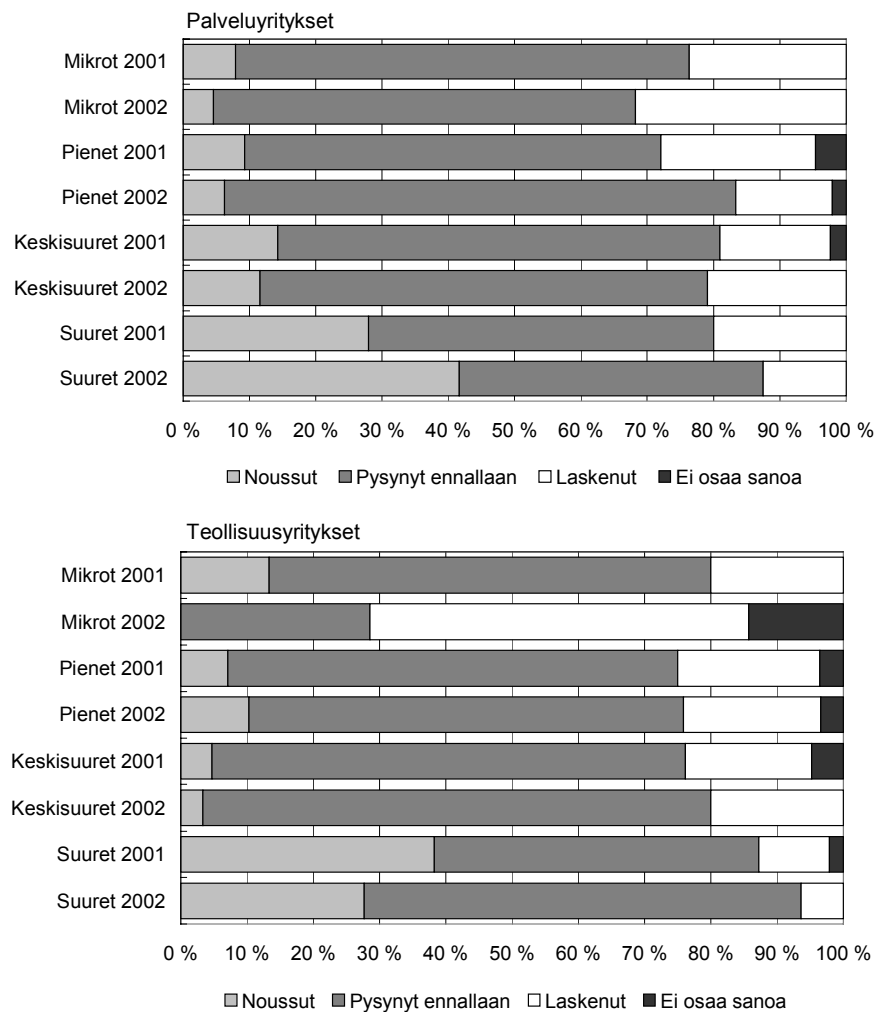
Vain 2-5 prosenttia yrityksistä eri koko- ja päätoimialaluokissa ilmoittaa rahoituksen saatavuuden haitanneen yrityksen toimintaa viimeisen 12 kuukauden aikana. Luvut ovat edellisen kyselyn tasolla. Kyselyn perusteella rahoituksen saatavuus ei ole yrityksille ongelma.

5 Rahoituksen hinta

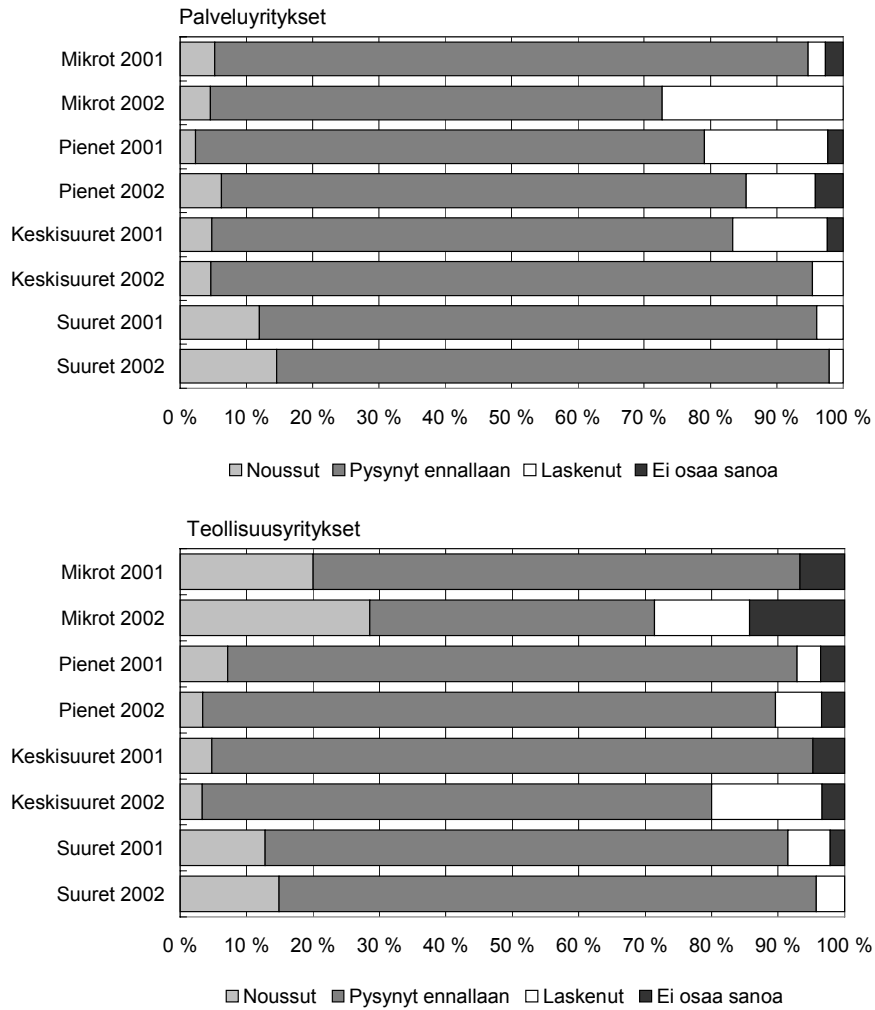
Valtaosa yrityksistä ilmoittaa edellisen 12 kuukauden aikana hankkimiensa luottojen korkomarginaalien (luottokorko miinus viitekorko) pysyneen aiempaan verrattuna ennallaan. Suurista teollisuusyrityksistä kuitenkin lähes 30 prosenttia ja suurista palveluyrityksistä yli 40 prosenttia ilmoittaa marginaaliensa kasvaneen ja vain noin 10 prosenttia kaventuneen. Sen sijaan muissa kokoluokissa suurempi osuus yrityksistä ilmoittaa marginaaliensa kaventuneen kuin leventyneen. Mikroyrityksistä sekä pienistä ja keskisuurista yrityksistä alle joka kymmenes ilmoittaa marginaaliensa kaventuneen ja keskimäärin joka viidennes leventyneen.

Luottojen sivukulut ovat pysyneet ennallaan suurimmalla osalla yrityksistä. Suurista yrityksistä kuitenkin vajaa 15 prosenttia ilmoittaa luoton sivukulujen kasvaneen. Muissa kokoluokissa palvelutoimialan mikroyrityksiä lukuunottamatta alle 5 prosenttia yrityksistä ilmoittaa sivukulujensa nousseen. Palvelualan mikroyritysten vastausten jakautumista saattaa vääristää kysymykseen vastanneiden mikroyritysten erittäin pieni lukumäärä.

Kuvio 8. Uusien luottojen korkomarginaali

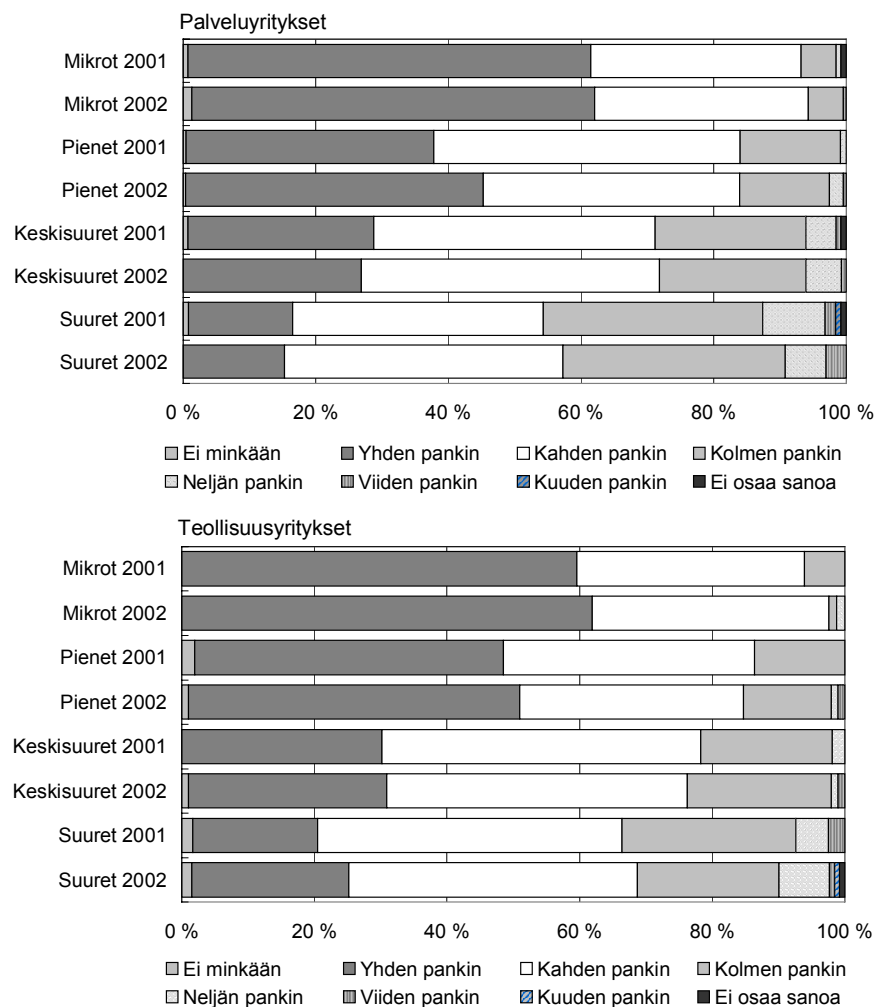
Kuvio 9. Uusien luottojen sivukulut

6 Pankkipalveluiden saatavuus ja pankkien kilpailuttaminen

Yritysten pankkisuhteiden lukumäärät ovat pysyneet likipitään ennallaan. Mikroyrityksistä 60 prosenttia ja pienistäkin yrityksistä lähes puolet käyttää merkittävässä määrin vain yhden pankin palveluita. Yli 90 prosenttia mikroyrityksistä ja yli 80 prosenttia pienistä yrityksistä käyttää merkittävästi korkeintaan kahden pankin palveluita. Keskiuurista ja suurista yrityksistä vain noin neljäsosa käyttää merkittävästi vain yhden pankin palveluita. Toisaalta jopa yli kolmannes keskiuurista ja suurista yrityksistä käyttää useamman kuin kahden pankin palveluita. Palveluyrityksillä on jonkin verran enemmän merkittäviä pankkisuhteita kuin teollisuusyrityksillä.

Kuvio 10. Kuinka monen pankin palveluja yrityksenne käyttää merkittävästi?

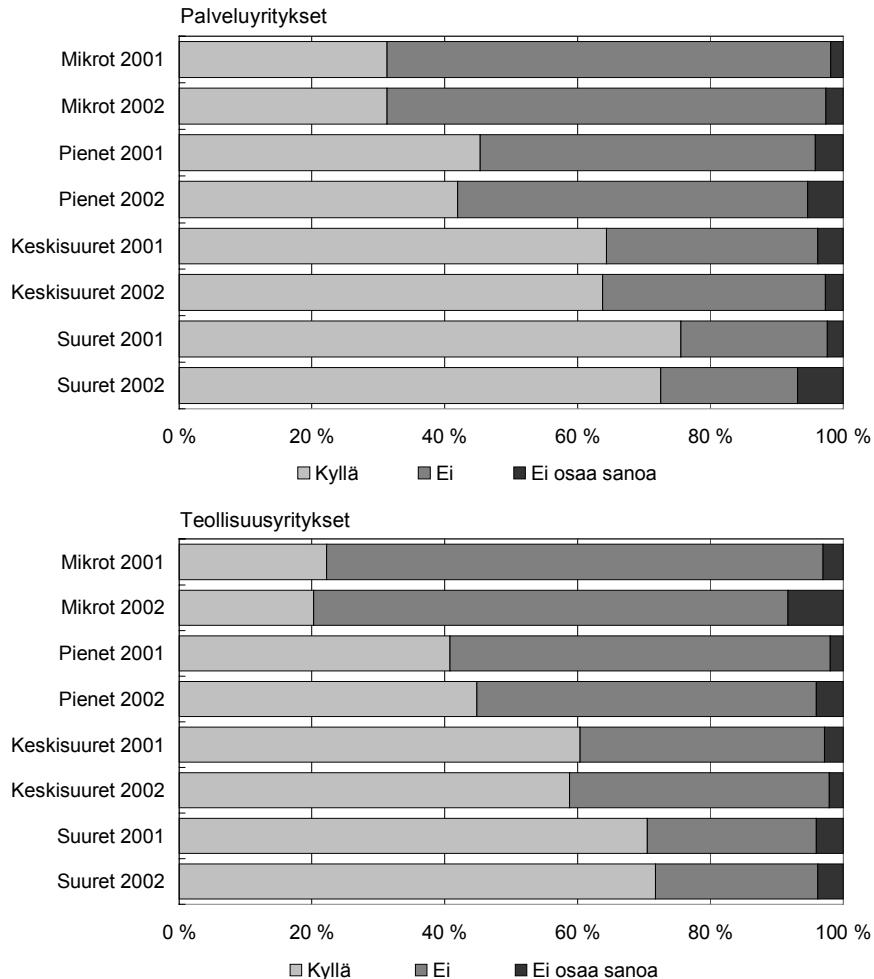
Suurista ja keskiuurista yrityksistä selvästi suurempi osuus kilpailuttaa pankkeja kuin mikroyrityksistä ja pienistä yrityksistä. Mikroyrityksistä alle kolmannes ja pienistäkin alle puolet kilpailuttaa pankkeja, kun suurilla luku on yli 70 prosenttia. Pankkien kilpailuttaminen väheni selvästi viime vuoden kyselyssä, ja on edelleen hieman vähentynyt.

Pieni osuus yrityksistä katsoo, että pankkisektorin keskittyminen on vähentänyt mahdollisuutta kilpailuttaa pankkeja. Eri koko- ja pääomatoimialaluokissa 10-20 prosenttia yrityksistä katsoo kilpailuttamisen vaikeutuneen.

Tärkein rahoittajapankin valintaan vaikuttanut syy on vakiintunut asiakassuhde,

vaikkakin sen merkitys on hiukan vähentynyt vuoden 2001 kyselyyn verrattuna. Vaikuttanut asiakassuhde on erityisen tärkeä mikroyrityksille ja pienille yrityksille. Rahoituksen hinta on toiseksi yleisin syy rahoittajapankin valintaan. Palveluvalikoimalla, sijainnilla ja vaihtoehtojen puuttumisella on vähäisempi merkitys.

Kuvio 11. Kilpailutatteko pankkirahoituksessa eri pankkeja keskenään?

Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien palveluiden käyttö on pysynyt suurin piirtein ennallaan muissa koko- ja päätoimialaluokissa paitsi suurissa teollisuusyrityksissä. Suurista teollisuusyrityksistä 47 prosenttia käytti Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien palveluita, kun vuonna 2001 luku oli 55 prosenttia. Mikroyrityksistä vain muutama prosentti ja pienistä yrityksistäkin vain reilut 5 käytti Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien palveluita. Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien palveluista eniten käytettiin luotto-, takuu- ja takaus-, talletus- ja maksuliikepalveluja.

Yli puolet Suomessa toimivien ulkomaisten pankkien palveluita käyttäneistä yrityksistä arvioi, että ulkomaisten pankkien tulo kotimaan markkinoille on helpottanut pankkien kilpailuttamista. Tosin hiukan viimevuotista suurempi osuus yrityksistä, erityisesti palvelutoimialalla, arvioi ettei ulkomaisten pankkien markkinoille tulolla ole ollut vaikutusta.

IPääasiassa suuret yritykset ovat hankkineet rahoituspalveluita suoraan ulkomailta. Suurista palveluyrityksistä 13 prosenttia ja suurista teollisuusyrityksistä 29 prosenttia on hankkinut rahoituspalveluita suoraan ulkomailta. Palveluyrityksillä ulkomaisten pankkien palveluiden käyttö on vähentynyt, ja teollisuusyrityksillä pysynyt lähes ennallaan. Ulkomaisten pankkien palveluksista eniten käytettiin luotto-, takaus- ja takuu-, talletus- ja maksuliikepalveluja.

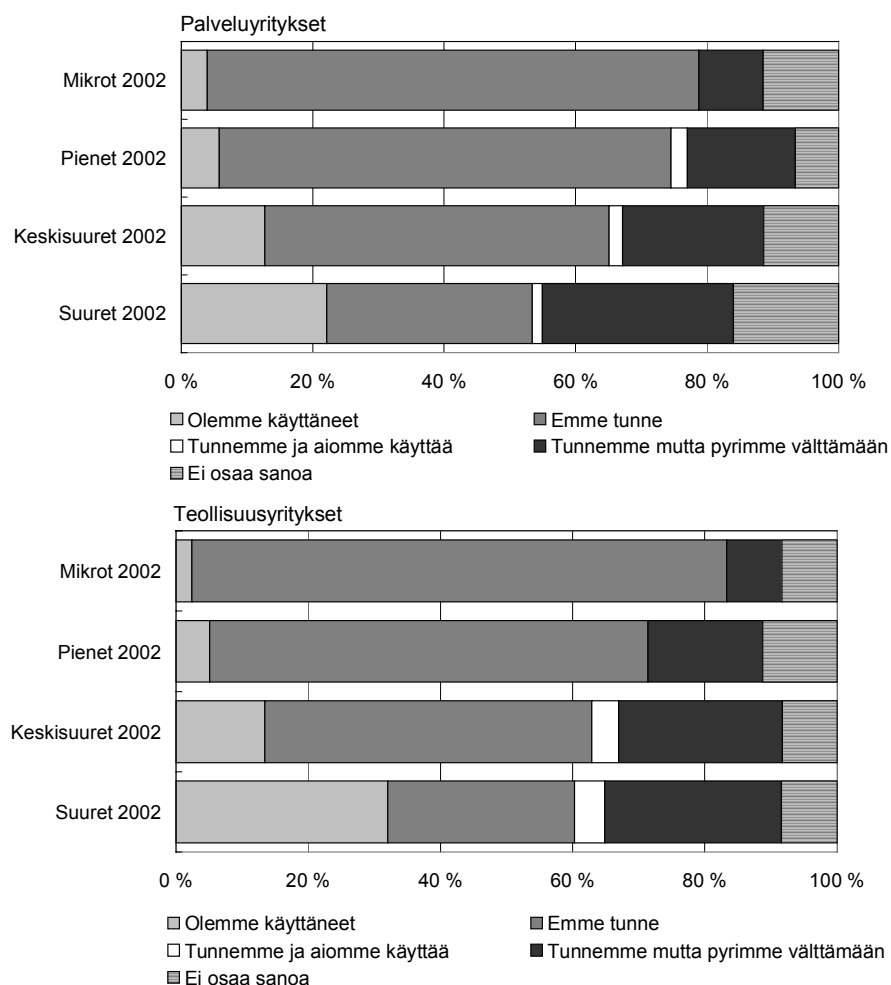

7 Sopimusvakuudet eli kovenantit

Ensimmäisessä vaihtuvassa kysymysosiossa tiedusteltiin yritysten sopimusvakuuksien käyttöä. Sopimusvakuudet ovat pankkiluottoihin ja yrityslainoihin liitettäviä erityisehtoja, joita käytetään täydentämään ja korvaamaan tavanomaisia vakuuksia.

Suuret yritykset käyttävät selvästi eniten sopimusvakuuksia. Sen sijaan vain muutama prosentti mikroyrityksistä ja pienistä yrityksistä on käyttänyt sopimusvakuuksia. Yli kolmannes suurista teollisuusyrityksistä ja yli viidennes palveluyrityksistä on joko käyttänyt tai aikoo tulevaisuudessa käyttää sopimusvakuuksia. Valtaosa mikroyrityksistä ja pieneistä yrityksistä ja myös varsin suuri osuus suurista ja keskisuurista yrityksistä ei tunne sopimusvakuuksia lainkaan. Lisäksi huomattavan suuri osuus sopimusvakuudet tuntevista yrityksistä aikoo välttää niiden käyttöä.

Kuvio 12. Mikä seuraavista vastaa parhaiten yrityksenne kovenanttien käyttöä?

Sopimusvakuuksien ehtojen laukeaminen antaa tyypillisesti luotonantajalle oikeuden muuttaa luoton hintaa tai muita ehtoja tai jopa irtisanoa luoton. Palveluyrityksille yleisin sopimusvakuuksien laukeamisen seuraus olisi rahoituksen kustannusten kasvaminen ja teollisuusyrityksille luoton mahdollinen irtisanominen.

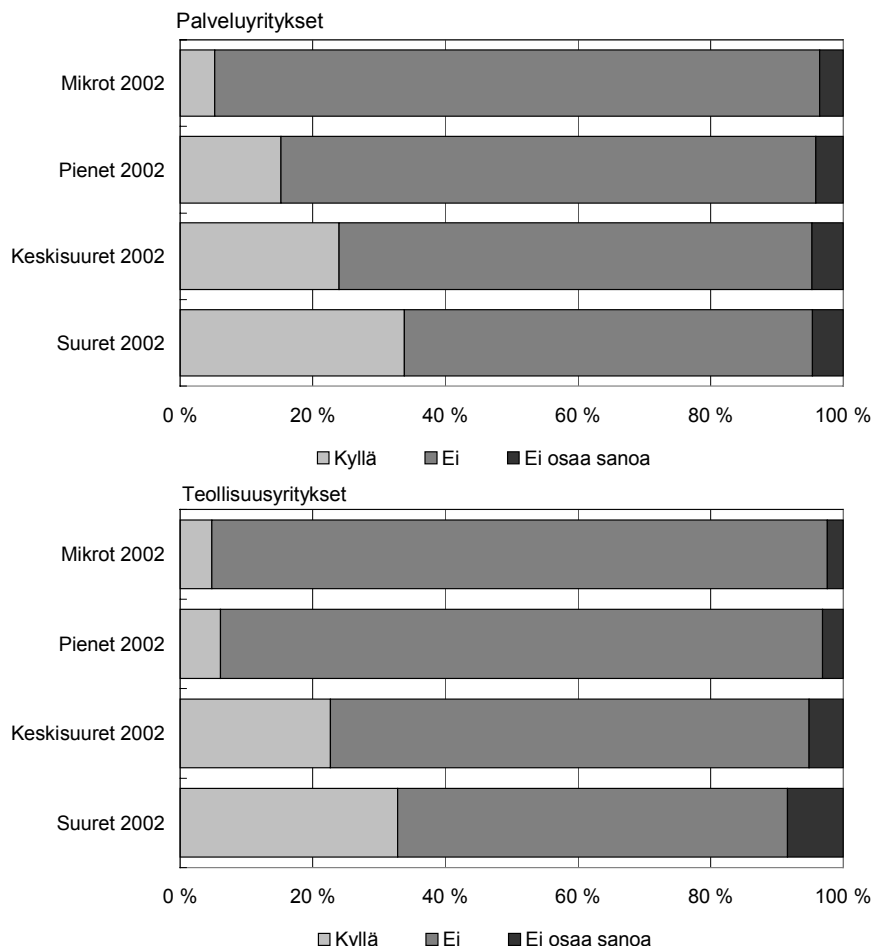
Suuri enemmistö kovenantteja käyttäneistä yrityksistä ei pitänyt niiden ehtoja liian tiukkoina. Lukumääräisesti varsin harvat, lähinnä suuret yritykset ovat käyttäneet ns. positiivisia kovenantteja, joiden laukeaminen voi laskea yritysten rahoituskustannuksia.

8 Aineettoman pääoman investointien rahoitus

Toisessa vaihtuvassa kysymysosiossa tiedusteltiin yritysten aineettoman pääoman investointien rahoitusta. Aineeton pääoma voidaan luokitella esimerkiksi yrityksen inhimilliseksi pääomaksi, rakennepääomaksi ja suhdepääomaksi. Inhimillinen pääoma sisältää muun muassa yrityksen tietotaidon, rakennepääoma muun muassa patentit ja muut immateriaali-oikeudet, tutkimuksen ja tuotekehityksen ja suhdepääoma muun muassa yrityksen yhteiskunnalliset suhteet ja verkostot.

Yli viidenneksellä keskisuurista ja vajaalla kolmanneksella suurista yrityksistä on käytössään menetelmiä ja mittareita aineettomien investointien seuraamiseen. Mikroyrityksillä ja pienillä yrityksillä vastaava luku on alle 10 prosenttia. Noin 70-80 prosenttia vastaajista kaikissa koko- ja päätoimialaluokissa arvioi joko yrityksensä aineettomien investointien pysyvän ennallaan tai ei osannut vastata. Noin 10-20 prosenttia yrityksistä eri koko- ja toimialaluokissa odottaa aineettomien investointien kasvavan, mutta vain noin 5 prosenttia laskevan. "En osaa sanoa" -vastausten suuri osuus, 10-20 prosenttia eri luokissa, saattaa heijastaa aineettoman pääoman -käsitteen vierautta osalle yrityksistä.

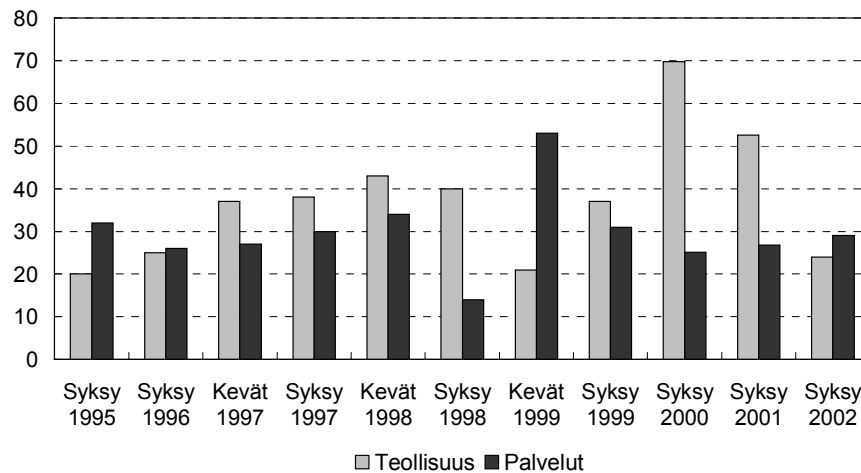
Kuvio 13. Onko yrityksessänne käytössä mittareita tai menetelmiä aineettoman pääoman investointien seuraamiseen?

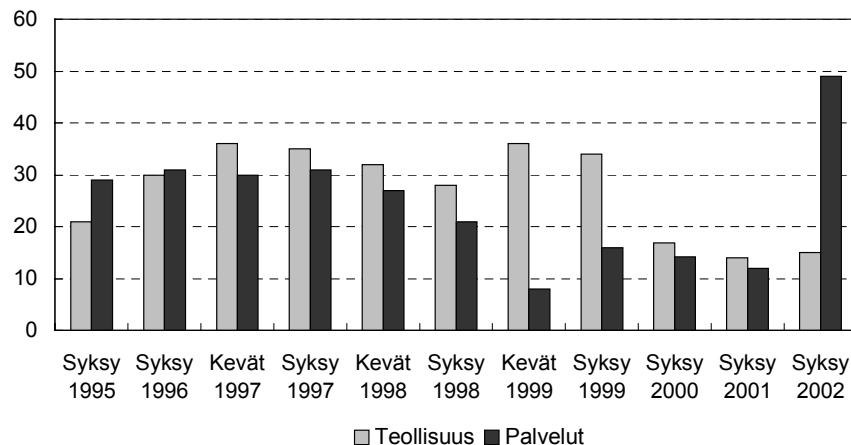
Noin 70 prosenttia yrityksistä rahoittaa aineettoman pääoman investointinsa pelkästään tulorahoituksella, mutta yli kymmenen prosenttia yrityksistä käyttää tulorahoituksen lisäksi myös ulkoista rahoitusta. Vain hyvin pieni osuus yrityksistä ilmoittaa yrityksellä olleen vaikeuksia saada ulkoista rahoitusta aineettomiin investointeihinsa.

9 Yritysten näkymät ja yleistaloudelliset odotukset

Kuvio 14. Kannattavuus tällä hetkellä, liikevaihdolla painotettu saldoluku

Kuvio 15. Kannattavuusodotukset seuraavalle 12 kuukaudelle, liikevaihdolla painotettu saldoluku

Teollisuusyritysten arviot tämänhetkisestä kannattavuudestaan ovat merkittävästi heikentyneet viime vuodesta: kannattavuutta kuvaava saldoluku (hyvä – huono) laski 24:ään viime vuoden 53:sta. Teollisuusyrityksistä 45 prosenttia piti kannattavuuttaan hyvänä, kun vastaava osuus oli viime vuonna 57 prosenttia. Huonoksi kannattavuutensa arvioineiden teollisuusyritysten osuus nousi 21 prosenttiin viimevuotisesta 4 prosentista. Teollisuusyritysten odotukset kannattavuutensa kehityksestä seuraavien 12 kuukauden aikana ovat edellisen kyselyn tapaan varsin vaisut: yrityksistä 31 prosenttia odottaa kannattavuutensa paranevan ja 16 prosenttia heikkenevän. Saldoluku on täten 15. Teollisuuden vaisut kannattavuusodotukset heijastanevat osaltaan maailmantalouden pitkään epävarmoina pysyneitä näkymiä.

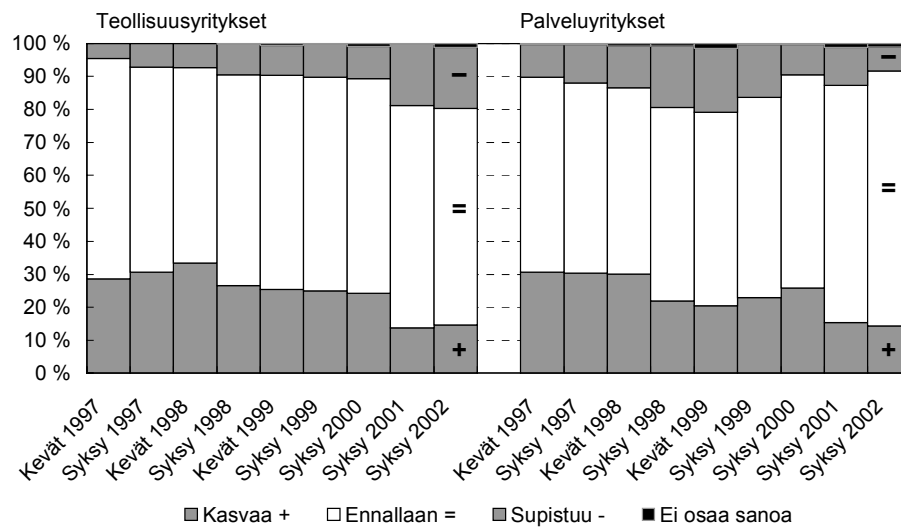
Erityisesti kemian- sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden yritykset arvioivat tämänhetkisen kannattavuutensa hyväksi. Kannattavuutensa paranemiseen seuraavan 12 kuukauden aikana uskovat erityisesti tevanake-teollisuuden yritykset. Myös merkittävä osuus metsä-, rakennustarvike-, elintarvike- ja graafisen alan teollisuudesta uskoo kannattavuutensa paranevan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Palvelualojen yritykset ovat kyenneet pitämään kannattavuutensa tyydyttävänä varsin vakaana pysyneen kotimaisen kysynnän ansiosta: kannattavuutta kuvaava saldoluku on jopa hieman parantunut edelliseen kyselyyn verrattuna. Palveluyrityk-

sistä 35 prosenttia pitää kannattavuuttaan hyvänä ja 6 prosenttia huonona. Saldoluku 29 on 2 prosenttiyksikköä viimevuotista korkeampi. Palveluyritysten kannattavuusodotukset ovat nousseet rajusti. Yli puolet (55%) palveluyrityksistä uskoo kannattavuutensa paranevan ja vain 6 prosenttia laskevan seuraavan 12 kuukauden aikana. Saldoluku on siis 49, joka on kyselyn historian korkein. Tulos on yllättävä viimeaikaisiin barometrikyselyihin nähden. Nousu johtuu siitä, että suurista yrityksistä lähes 60 prosenttia uskoo kannattavuutensa paranevan. Painottoman saldoluku on 18, eli huomattavasti alempi.

Palveluyrityksistä erityisesti kiinteistöpalvelut, kauppa, rakentaminen sekä muut palvelut arvioivat tämänhetkisen kannattavuutensa hyväksi. Erityisesti majoitus- ja ravitsemus-, kuljetus- ja liikenne- sekä muiden palveluiden yritykset uskovat kannattavuutensa paranevan seuraavan 12 kuukauden aikana.

Kuvio 16. Kuinka odotatte yrityksenne henkilömäärän muuttuvan seuraavan 12 kuukauden aikana?

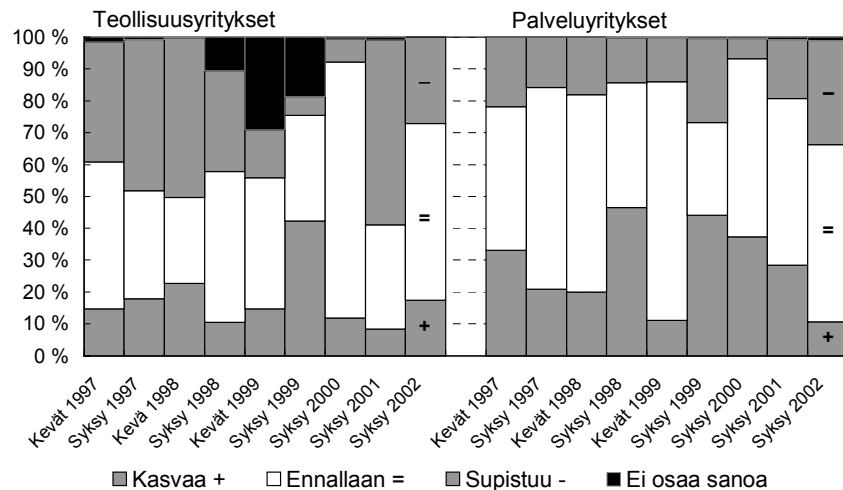
Teollisuusyrityksistä hiukan suurempi osuus (19 %) odottaa henkilökuntansa vähentyvän kuin kasvavan (15%). odotukset ovat hyvin samankaltaiset kuin viime vuoden kyselyssä. Saldoluku on -4, kun se viime vuonna oli -5. Kyselyn perusteella teollisuuden työllistämisedotukset ovat varsin vaisut.

Palveluyritysten saldoluulla mitatut työllistämisenäkymät ovat teollisuusyrityksiä paremmat, ja myös paremmat kuin viimevuotisessa kyselyssä. Palveluyrityksistä sama osuus kuin edellisessä kyselyssä aikoo lisätä ja edellistä kyselyä pienempi osuus vähentää henkilökuntaansa seuraavien 12 kuukauden aikana. Saldoluku on 5.

Henkilökuntansa määrän supistumiseen uskovia yrityksiä on suhteellisesti eniten sähkö- ja elektroniikka-, tevanake- ja kemianteollisuudessa. Toisaalta sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa on kiinteistöpalvelualan ohella myös suhteellisesti eniten työvoiman määrän lisäämistä suunnittelevia yrityksiä.

Kuvio 17.

Kuinka yrityksenne investointien määrä muuttuu seuraavien 12 kuukauden aikana edelliseen vuoteen verrattuna?

Sekä teollisuus- että palveluyritysten investointinäkymät ovat varsin heikot. Teollisuusyrityksistä 17 prosenttia odottaa investointiensa kasvavan ja 27 prosenttia vähenevän seuraavien 12 kuukauden aikana. Tosin vuoden 2001 kyselyssä näkymät olivat vieläkin heikommät. Tällöin vain 8 prosenttia teollisuusyrityksistä odotti investointiensa kasvavan ja peräti 58 prosenttia vähenevän.

Palveluyritysten investointiodotukset ovat teollisuusyrityksiäkin heikommät. Investointien kasvuun uskoo vain 11 prosenttia palveluyrityksistä (vuotta aiemmin 28%), ja niiden vähentymiseen 33 prosenttia (vuotta aiemmin 18%).

Palveluyrityksistä optimistisimmät investointinäkymät ovat elintarvike-, rakennustarvike- sekä majoitus- ja ravitsemusalojen yrityksillä ja pessimistisimmät metsä-, kemian- ja graafisen teollisuuden yrityksillä.

Taulukko 3. Yleistaloudelliset odotukset

	Odotettu tuottamien hyödykkeiden hintojen muutos-%, 12 kk*		Odotettu palkkojen muutos-%, 12 kk*		Odotettu inflaatio- % 12 kk:n kuluttua		Odotettu 3 kk:n euribor 12 kk:n kuluttua	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
	Syksy	Syksy	Syksy	Syksy	Syksy	Syksy	Syksy	Syksy
Teollisuusyritykset								
Elintarvike	0.4	0.1	2.4	2.2	2.5	1.8	3.9	3.6
Tevanake	2.0	1.5	2.5	0.1	2.7	1.8	3.9	3.6
Metsä	3.1	0.9	3.1	2.3	2.4	1.9	4.0	3.6
Graafinen teollisuus	0.8	-0.6	1.4	1.4	2.7	1.8	4.0	3.6
Kemia	1.0	0.3	3.2	1.9	2.4	1.8	4.0	3.7
Rakennus	-0.7	0.3	2.1	1.9	2.5	1.8	4.0	3.7
Sähkö- ja elektroniikka	-0.1	-0.2	2.8	1.7	2.4	1.8	3.9	3.5
Muu metalliteollisuus	0.2	0.6	2.6	2.1	2.6	1.8	4.1	3.6
Muu teollisuus	0.0	0.5	1.4	2.0	2.4	1.8	4.0	3.6
Mikrot	0.6	0.3	2.2	2.1	2.7	1.9	4.0	3.7
Pienet	0.0	0.7	2.6	1.8	2.7	1.8	4.1	3.5
Keskisuuret	0.8	0.5	2.4	2.6	2.5	1.7	4.0	3.6
Suuret	0.6	0.4	2.6	2.0	2.4	1.8	3.9	3.6
Teollisuus yhteensä	0.6	0.4	2.6	2.0	2.5	1.8	4.0	3.6
Palveluyritykset								
Rakentaminen	-0.3	0.0	2.2	1.6	2.6	1.9	4.1	3.7
Tukkukauppa	1.0	1.4	2.5	2.4	2.5	1.8	4.0	3.6
Vähittäiskauppa	1.3	2.3	2.9	3.1	2.6	1.8	4.1	3.6
Majoitus ja ravitsemus	2.7	0.8	2.5	2.0	2.5	1.8	4.0	3.8
Kuljetus ja liikenne	0.6	0.7	1.0	3.0	2.6	1.8	4.0	3.6
Kiinteistö- ym. palvelut	-1.6	0.9	1.8	2.6	2.5	1.9	4.0	3.6
Tekniset palvelut	0.3	1.1	2.3	2.6	2.5	1.8	4.1	3.6
Muut palvelut	3.0	1.4	0.4	0.9	2.7	1.8	4.0	3.6
Mikrot	1.2	2.0	1.2	1.2	2.7	1.9	4.1	3.7
Pienet	6.6	1.2	1.7	1.9	2.5	1.8	4.1	3.6
Keskisuuret	0.0	1.0	1.7	2.1	2.6	1.8	4.0	3.7
Suuret	0.7	1.4	1.9	2.2	2.3	1.8	3.9	3.6
Palvelusektori yhteensä	0.9	1.3	1.8	2.1	2.6	1.8	4.0	3.7

* Painotettu liikevaihdolla

Teollisuusyritykset uskovat omien tuotteidensa hintojen nousuvauhdin olevan hyvin vaisua myös seuraavan 12 kuukauden aikana. Vuoden 2001 kyselyyn verrattuna erityisesti metsäteollisuuden odotukset hintojen noususta ovat vaimentuneet. Teollisuusyritykset uskoivat kyselyajankohtana myös palkkojen nousun jäävän vaisuksi. Yritykset arvioivat työntekijää kohti laskettujen palkkakustannustensa nousevan vain 2 prosenttia, kun edellisen vuoden vastaava odotus oli 2.6 prosenttia. Tosin keskisuurten yritysten odotukset palkkojen nousuvauhdista olivat 2½ prosentin tuntumassa.

Palvelualojen yritykset uskovat puolestaan omien tuotteidensa hintojen nousevan keskimäärin 1,3 prosenttia seuravan 12 kuukauden aikana, kun edellisessä kyselyssä hintaodotukset olivat 0,9 prosenttia. Muutos on yhdenmukainen parantuneiden kannattavuusodotusten kanssa. Palveluyritykset odottavat palkkojen nousevan seuraavan 12 kuukauden aikana 2,1 prosenttia eli hiukan enemmän kuin vuosi sitten vastaavassa kyselyssä. Palvelusektorin mikroyritysten odotukset palkkojen noususta ovat kuitenkin selvästi vaatimattomammat kuin muilla yrityksillä. Ainakin vähittäiskaupassa tulopoliittisen sopimuksen senttimääräiset korotukset ylittänevät yritysten odottaman palkkakustannusten nousuvauhdin.

Inflaatio-odotukset ovat vaimentuneet selvästi vuoden 2000 jälkeen. Sekä palvelu- että teollisuusyritykset uskovat hintojen nousuvauhdin olevan 12 kuukauden

kuluttua 1,8 prosenttia. Vuosi sitten vastaava odotus oli noin 2,5 prosenttia. Inflaatio-odotusten vaimentumisen taustalla lienee öljyn euromääräisen hinnan laskun ohella kyselyajankohtana vallinnut usko maltilliseen palkkojen nousuvauhtiin. Merkittävä muutos aiempaan verrattuna on myös inflaatio-odotusten erojen kaventuminen niin toimialojen kuin erikokoisten yritysten kesken.

Korko-odotukset ovat myös vaimentuneet viime vuodesta. Yritykset odottavat 3 kuukauden euriborin olevan 12 kuukauden kuluttua 3,6-3,7 prosenttia eli kyselyajankohdan tasoa korkeampi. Viimevuotisessa kyselyssä yritykset odottivat 3 kuukauden euriborin olevan tänä syksynä 4 prosenttia, kun se on viime kuukausina ollut 3,3 prosentin tuntumassa.